

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Η διαθήκη του οσίου Νικάνορος του Θεσσαλονικέως

Ν. Π. Δελιάλης

doi: [10.12681/makedonika.675](https://doi.org/10.12681/makedonika.675)

Copyright © 2014, Ν. Π. Δελιάλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δελιάλης Ν. Π. (1960). Η διαθήκη του οσίου Νικάνορος του Θεσσαλονικέως. *Μακεδονικά*, 4(1), 416–425.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.675>

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΣ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω αὐτοῦσιον μετὰ ὑποσημειώσεων καὶ τῆς σχε-
τικῆς βιβλιογραφίας καὶ κατ' ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μονῆς τὴν
ἀχρονολόγητον διαθήκην τοῦ οἰοῦ Νικάνορος¹ τοῦ Θεσσαλονικέως, ἰδρυ-
τοῦ τῆς σταυροπηγιακῆς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ
Σωτῆρος Χριστοῦ (Ζάβορδας) ἐν τῷ Καλλιστράτῳ ὅρει παρὰ τὸν Ἀλιάκμο-
να, ἀντιγραφεῖσαν μετὰ πολυαρίθμων σφαλμάτων ὑπὸ τινος Ἰωάννου Ζω-
γράφου ἐξ Ἰωαννίνων τὸ ἔτος 1692 ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ πιτακίου (εἰκὼν 1).

Ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς, ρυθμοῦ βυζαντινοῦ, σχήματος σταυροῦ
(Εἰκὼν 2), εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἀνα-
γράφεται ἐν τῇ σφωζομένην κτιτορικῇ ἐπιγραφῇ, ἣτις εὐρίσκεται ἐντοιχιζομένη
ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ κωδωνοστασίου, ὡς καὶ εἰς τὴν σελίδα 197
τοῦ κώδικος τῆς μονῆς μνημονεύεται, ἔχουσα οὕτω :

ἡγείρεν ναὸν ἐκ βάθρων τῷ σωτήρι
Νικάνωρ προστατὴς τε μονῆς τῆς θείας
σὺν τῇ ἀδελφότητι ψυχῆς ἐκ πόθου
τοῦτοις λόγῃς δώρησας² πταισμάτων λύσιν

ἐν ἔτει ζμβ ἰνδικτιῶνος β³

¹ Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τὴν 7ην Αὐγούστου με-
ἰδιαιτέραν ἀκολουθίαν, μὴ περιλαμβανομένην εἰς τὸ Μηναῖον. Ἡ ἀκολουθία του
ἐξεδόθη πολλάκις. Βλέπε α') Bibliographie des acolouthies grecques, Louis Pe-
tit, ἐκδόσεως 1926 σελ. 205. β') Κατάλογος ἐντύπων Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζά-
νης Ν. Π. Δελιᾶλῃ ἐκδόσεις 1948, σελ. 19, ἀρ. 67. Ἐπίσης εἰς ἕτερον βιβλίον ἀκο-
λουθίων σφάζεται χειρόγραφος ἀκολουθία διάφορος τῶν προηγουμένων. Βλέπε ἴδιον
κατάλογον σελ. 19, ἀρ. 66. γ') Τέλος ὁμοία τῶν ὑπὸ τοῦ Louis Petit μνημονευομέ-
νων ἐξεδόθη τῷ 1953 ἐν Κοζάνῃ ὑπὸ τοῦ Δ. Γκαβανᾶ.

² Γρ. δώρησαι.

³ ζμβ = 7042 ἀπὸ κτίσεως κόσμου = 1534 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως. Ἐπὶ
τῆς ἀνωτέρω ἡμερομηνίας δὲν ἀντιστοιχεῖ δεύτερον ἔτος ἰνδικτιῶνος, ἀλλὰ ἔβδο-
μον. Ἐπὶ τοῦ κώδικος τῆς μονῆς τὸ «μ» = 40 φαίνεται ξαναγραμμένον ὡς «κ» = 20,
δημιουργουμένης νέας χρονολογίας (7022) = 1514, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντιστοιχεῖ δεύτερον
ἔτος ἰνδικτιῶνος.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

† νεόφυτος¹ ἔλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρὸς τῆς ἰουστινιανῆς | βουλ-
γαρίας σερβίας ἀλβανίας καὶ τῶν λοιπῶν : —

† νικάνωρ ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς πατήρ. καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν
τῇ μο|νῇ τῆς σεβασμίας τοῦ σωτήρος χριστοῦ. ὃς γέγονεν καὶ κτίτωρ τῆς
5 αὐτῆς μονῆς. | κατὰ ἀποκάλυψιν θεοῦ γενομένου ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις,
καὶ πολυκίνδυναις τοῦ ὀγδόου αἰῶνος. τοῖς εὐρισκομένοις μοναχοῖς.
ἱεροδιακόνους | τε καὶ ἱερομονάχοις τε. καὶ πνευματικοῖς. μετὰ καὶ τοῦ
δευτεραρίου² τοῦ λεγομένου δι|καίου. καὶ τὸν μέλλοντα κατὰ καιρὸν τὴν
ἡγουμενίαν ἀναδέχασθε ἐν κυρίῳ | χαίρειν. ἐγὼ ἀδελφοὶ ἐβουλώμην γρά-
10 ψν διαθήκην πλατήτερον. διαλαμβάνουσα τὰ πάτρια τῆς μονῆς. πῶς
ἐκτίστικεν μεθόσον κόπον, καὶ κίνδυνον, καὶ μὲ πόσης παλίκης³ καὶ συν-
δρομῆς, ἐπεριποιήθησαν τὰ μετόχια⁴ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ καὶ ἐβου-
λώμην γράψαι καὶ πόσα δηνὰ ἐστὶν | ἐν τῇ συλογῇ τῶν μοναχῶν. καὶ
οἷα κατεπαλεσα πικρά. ἀλλ' ὁ καιρὸς βιά|ζει με εἰς ἕτερα. ἐπιδεῖ ἐπιχειρί-
15 σθαι τὴν ἐν τῷ καλλιστράτῳ ὄρη ὥκοισιν | καὶ τὴν ἀνακτισιν τῆς σεβα-
σμίας μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμώμενον ἅγιον γε|ωργίον.⁵ κακείθεν μετανα-
στεύω συχνὰ ἀπ' ὄρους εἰς ὄρους. καὶ ἀπὸ τοῦ καλλι|στράτου ἐρχόμενος ἀ-
πάνο εἰς τὴν κορυφὴν. εὐρῶν πεπαλαιωμένον καὶ χαλσασμένον θέμελιον. καὶ
τόπος δίσβατος καὶ λόγκος πολὺς διὰ ἀποκάλυ|ψιν θεοῦ ἐρχομένου μου ἀ-

¹ Δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀμασεῖας Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Ἐννλησ. Ἀλή-
θεια 1888, τόμ. 9ος, σελ. 153 160.

² δευτεράριος : βιβλιοκράτης, διαχειριστής.

³ παλίκη : πάλη (.)

⁴ μετόχια : κτήματα, κυρίως ἀγροτικά ἐκτάσεις.

⁵ Ἅγιος Γεώργιος : ὁ κοινῶς λεγόμενος Σκήτη, ὅστις εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς
Ν.Δ. ἀποκρήνου κλιτύος τοῦ Καλλιστράτου ὄρους καὶ ἀνωθεν πυκνῆς βλαστήσεως.
Ἡ μετάβασις εἰς τοῦτον τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀγίου ἐγένετο διὰ στενωποῦ. Κατόπιν κα-
τεργίφθησαν οἱ βυάχοι καὶ ἡ μετάβασις γίνεται μέχρι καὶ σήμερον δι' ἀναβατή-
ρος (καροῦλι), ἀπὸ τῶν ὑπορειῶν τοῦ ὄρους. Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης διακρίνονται
τὰ παράθυρα, ἡ εἰσοδὸς καὶ ἡ ἀχυβάς τοῦ ἱεροῦ μετὰ τοῦ ὀδοντογεισώματος, πεποι-
κιμένου διὰ τεμαχίων κεράμων, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ κρῖκος τοῦ ἀναβατήρος. Λόγῳ
τοῦ ἀποκρήνου ἐδάφους ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν δὲν ἐγναρίζομεν τὸ ἐσωτερικὸν
τοῦ ναοῦ. Ἐσχάτως ὁμως ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ γυμνασίῳ Γρεβενῶν
κ. Ἰωάν. Ζιώγας, ἀνελθὼν διὰ τοῦ ἀναβατήρος, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν
γέμει τοιχογραφιῶν, αἵτινες δὲν εὐρίσκονται εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἐπίσης μᾶς ἀπέ-
στευε πρὸς δημοσίευσιν τὴν σφωζομένην ἐπιγραφὴν τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ, ἥτις
ἔχει ὡς ἑξῆς : 1793 Ἰουνίου 17 Διὰ συνδρομῆς Ζαχαρίου Ἱερομονάχου καὶ ἐξόδων
λοιπῶν πατέρων καὶ τέκτονος ἐκ Μιλανῆ.

Μιλανῆ ἢ Μυλισκὸ ἢ Μελένταικον ἢ Μελανή, τέως βυζαντινὸν χωρίον

- 20 πάνου εἰς τὸ ὄδος. καὶ δουλεύοντας τὸν τόπον εὐρῶν | τὴν εἰκόνα ⁶ τοῦ σω-
 τῆρος χριστοῦ. τῆς μεταμορφώσεως καὶ κὶ μὲ πολλοὺς κόπους καὶ | μόχθους
 ἀνήγειρα τὸν ναὸν τοῦ σωτῆρος χριστοῦ. τῆς μεταμορφώσεως. μετὰ τῶν |
 κελίων καὶ τράπεζαν, καὶ ἀρχωνταρίκην καὶ μανκιπίον.⁷ καὶ ἀμπελικαῖς ⁸ |
 καὶ τὰ μετόχια. μετὰ δύο μοίλους. καὶ τὴν σύνητζα.⁹ καὶ τὴν λογκά ¹⁰ μὲ
 25 τὰ ὄρι|ά της. καὶ μὲ τὰ χωραφια τῆς κλισούρας ¹¹ καὶ εὐρίσκοντε καὶ τὴν
 σήμερον τ’ αὐτὸ πεπαλαιωθὲν βούλομαι προσπιᾶσαι ¹² θεοῦ βοηθοῦντος
 ἐὰν καὶ φθάσω | ταύταις νοῶν ταῖς φροντίσι περιπλακεῖς καὶ τὸ ἀπληρω-
 φόρητον τοῦ θανάτου | φοβηθεῖς ἔκριναι γράψαι κἂν μικρὰν διαθήκην διὰ
 πολλῆς τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης. ὅθεν παραινῶ καὶ παραγγέλω πάντας, ἐν τῷ
 30 ὀνόματι τοῦ σωτῆρος | χριστοῦ ἵνα κοινωνιακῶς πολιτεύσθε ἀπὸ τὴν σή-
 μερον εἰς πᾶν ὅτι καὶ ἂν ἔχετε, βρωτα καὶ πωτὰ καὶ ἐνδύματα. καὶ εἰς χρυ-
 σὸν καὶ ἀργύριον. προπᾶν|των δὲ τὴν εἰς θεὸν ἀγάπην. καὶ τὴν εὐλάβειαν
 καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν εἰς ἀ|λλήλους τε πνευματικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνιαν.
 τιμάτε οὖν ἀλλήλους. καὶ ὑποτάσ|σθε ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ ἔκρατεύσθε ἐκ
 35 πολλῶν βρωμάτων. καὶ μὴ σπαταλίζε|σθε ὥς οἱ κοσμικοί. καὶ μὴ γελάτε ὥς
 τὰ ἔθνη, καὶ μὴ ἀργολογεῖτε καὶ κοφη|ρομιλεῖτε εἰς τὴν ῥούγαν ¹³ ὥς αἱ πε-
 λαί ¹⁴ τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ σιωπάτε καὶ λέγε|τε κύριε ἰησοῦ χριστὲ ἐλθέσόν
 με. καὶ μὴ προδίδετε καὶ ἐγκαλίτε ἀλλήλους ὥς Ἰουδαῖς.
 καὶ μὴ φανερώτε τὰ μυστηριακά σας εἰς τοὺς κοσμικοὺς ὥς Ἰουδαῖς. καὶ
 40 ἐμ|πέετε ἀλλήλους. ὥς οἱ χαναναῖοι ¹⁵ τὸν πατέρα αὐτὸν καὶ μὴν μεθύσκ-
 σθαι | οἶνω ὥς οἱ σοδομοῖται. καὶ μὴ βλασφημεῖτε ὥς οἱ Ἰουδαῖοι. καὶ μὴ

καὶ νῦν τοπωνύμιον, μεταξύ Ποντινῆς καὶ Σαρακίνης Ν.Δ. τοῦ Μπουρίνου ὄρους, ἐγ-
 καταλειφθὲν παρὰ τῶν κατοικῶν πρὸ ἑκατονταετίας, σφζομένης μόνον μιᾶς μικρᾶς
 ἐκκλησίας.

⁶ Εἰκὼν Σωτῆρος Χριστοῦ: σφίζεται ἀνηρητημένη εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ Ἱε-
 ροῦ Βήματος, τυχάνει δὲ ἀργυροκόσμησης, θεωρουμένη ἐφέστιος τῆς μονῆς. Τὸ
 πρόσωπον λόγῳ τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου εἶναι δυσδιάκριτον.

⁷ μανκιπίον: ἀρτοποιεῖον.

⁸ Ἀμπελικαῖς: μετόχιον, ὅπου διέμεινεν ὁ οἰκονόμος τῶν ἀμπελώνων, εἰς ὃ ὑ-
 πήρχε καὶ ἀποθήκη τῶν διὰ τὴν καλλιέργειαν τούτων χρησιμοποιουμένων ἐργαλείων.

⁹ σύνητζα.

¹⁰ Λογκά: τοπωνύμιον καὶ πόρος εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Καλλιστράτου ὄρους
 καὶ ἐπ’ ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀλιάκμονος. Καλλιεργήσιμον κτήμα τῆς μονῆς,
 ἐξευγμένον μέγχι τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου διὰ καλωδίου (καροῦλι). Διὰ τῆς
 μεθόδου ταύτης διήρχοντο οἱ Μακεδονομάχοι. Κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικούς πολέ-
 μους 1912 - 13 ἡ Πέμπτη Μεραρχία ὑπὸ τὸν Ματθαίουπουλον ἐπιχειρήσεν ἀνεπιτυχῶς
 διέλευσιν διὰ ζευξέως αὐτοῦ. Βλ. Γ. Β ὡ κ ο υ, Βαλκανοτουρκικοὶ πόλεμοι, σελ. 630.

¹¹ Κλεισούρα: τοπωνύμιον παρὰ τὴν μονήν.

¹² βούλομαι προσπιᾶσαι: θέλω νὰ ἐπιληφθῶ τοῦ ἔργου.

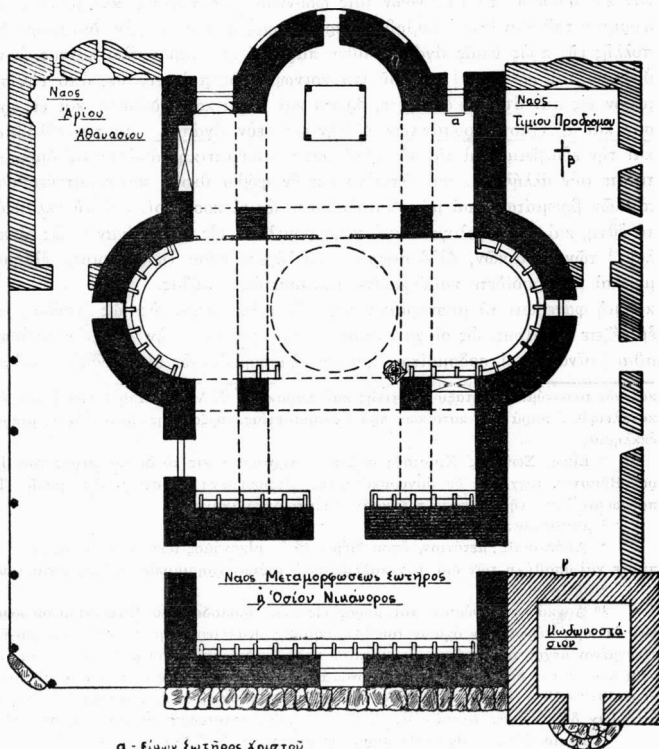
¹³ ρούγα: στενὸς διάδρομος μεταξὺ οἰκοδομῶν.

¹⁴ πελαί: κοιναὶ γυναῖκες.

¹⁵ Χαναναῖοι: Βλ. Γέννησις Κεφ. ι’ παρ. 6 - 18.

μετεορίζεσθαι ὡς οἱ ἄσοφοι. ἀλλ' ὡς σοφοὶ καὶ ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ μοναχοί. εὐσεβῶς καὶ δικαίως πολιτεύεσθαι. καὶ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων πατέρων. ὅσα ἐν | τῷ νόμῳ ἔγραψαν περὶ πίστεως. καὶ περὶ πο-

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΟΝΗΣ ΕΝ ΚΑΠΛΙΣΡΑΤΩ. ὉΡΕΙ (ΖΑΒΟΡΑΣ)

α : εἶμην ἑωτήρος Χριστοῦ

β : Τάφος ὁσίου Νικάνωρος β : Κτητορικὴ ἐπιγραφή

- 45 λιτίας καὶ ὅσα τὸ τυπικὸν τοῦ | ἁγίου σάββα ¹⁶ διακελεύη περι τάξεως ἐκ-
κλησιαστικῆς. καὶ περὶ ἀρετῆς | ὅντως κρατεῖτε. καὶ γυναῖκα μὴ εἰσέλθῃ εἰς
τὸ μοναστήριον. μήτε καλογρέα. μήτε κοσμικὴ. μηδὲ κἄν βασιλίσσα. ἢ βα-
σιλέως μήτηρ ἢ θυγάτηρ | μηδὲ νέον παιδί ¹⁷ δεχθεῖτε ἀπὸ τούτων δέκα οκτὼ
50 χρόνους καὶ κάτω. ὅσοι δὲ | εὐρέθησαν πρώτης διαθήκης μαινέτωσαν. ἐν
τῷ μοναστηρίῳ. μήτε παιδίον κοσμικὸν ¹⁸ μανθανέτω αὐτόθεν γράμματα.

¹⁶ Σάββα τυπικόν: Βλ. Παπαδοπούλου Α. Χρυσόστομου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, σελ. 181.

¹⁷ παιδί:

¹⁸ παιδίον κοσμικόν: } ῥεῶν τῆς ἡ καὶ μεμονωμένως ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἢ ἀποστέλλουσα μαθητὰς δι' ἐξόδων τῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον Κοζάνης, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν δημοσιευομένων στοιχείων:

Νικάνωρ ὁ Σεβασμιος, διὰ τῶν Πρεσβειῶν του, νὰ σᾷς

ἀμείψῃ δι' ἐμὲ Δούλον τὸν ταπεινόν του.

Ὁ Μοναχὸς Γαβριὴλ ὁ Ζαβορδινός.

Καὶ δι' ἐμὲ ὁ ἴδιος Ἀνταμοιβὴν νὰ κάμῃ, καθὼς ποθῶ
καὶ εὐχομαι ἐν πάσῃ μου Δυνάμει.

Ὁ Μοναχὸς Θεόφιλος ὁ Ζαβορδινός

(Φιλολογικὸς Τηλέγραφος 1819 Βιέννης, σελ. 185. Καὶ Καλλιόπη Βιέννης 1819, σελ. 192).

Ὡ ἀρχαῖοι Πρόγονοί μας, τῆς Παιδείας ἐρασταί,
οἱ Ἀπόγονοί σας τώρα εἶν' ὁμοίως Φροντισταί.

Κι' ἀρχίσαν νὰ προχωρῶσιν εἰς Ὀδὸν σας τὴν ποτέ,
καὶ Σχολείων κατὰ Τόπους εἶναι Πλήθος συστηταί.

Καὶ χαρῆτε τοὺς τοιοῦτους, καὶ δεχθῆτε κοινωνοί,
τῆς Εὐκλείας οὐς νὰ γένουν, καὶ καθεὶς νὰ τοὺς παινῇ.

ὁ μοναχὸς Γαβριὴλ Ζαβορδινός.

(Ἀγγελία. Χ. Μεγδάλη 1820 Σελ. 24).

Συνεδρίασις τῆς 9ης Ἰουνίου 1899

Σήμερον ἐννάτην τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ ἐννάτου ἔτους, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Τετάρτην καὶ ὥραν δεκάτην τῆς ἡμέρας τουρκιστὶ συνήλθον τὰ μέλη τῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Βαλταδωρείου Γυμνασίου ἐπιτροπῆς εἰς συνεδρίαν ἐν τῇ Μητροπόλει ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Α. Σεβ. τοῦ Μητροπολίτου αἰδεσμιωτάτου οἰκονόμου κ. Ἰωάννου. Ἀπαρτίσας γενομένης μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐγκρίσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἀνεγνώσθη ἡ ὑπὸ ἡμερομ. 7 Ἰουνίου ἐπιστολὴ τοῦ πατρὸς Διονυσίου μοναχοῦ ἐκ Ζάβορδας, δωρησαμένου διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Γυμνασίου δέκα λίρας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισεν ἵνα ἐκφρασθῶσι τῷ δωρητῇ αἱ εὐχαρισταί τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τούτῳ, ὥσαύτως δὲ ἀφιέρωσιν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν μίαν λίραν ὀθωμανικὴν καὶ ὁ παπᾶ Κωνσταντῖνος ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ δοθῶσιν αἱ ἑνδεκα αὐταὶ λίραι πρὸς τὸν ταμίαν τῆς ἐπιτροπῆς κ. Γ. Πασσιαλῆν, ὅστις καὶ παρέλαβεν αὐτάς.

Ὁ πρόεδρος

Τὰ μέλη

Κ. Α. Γκάγκαλης, Γεώργ. Θ. Πασσιαλῆ

Νικόλαος Μουμουζιάς, Θωμᾶς Τιάλιος

Δημήτρ. Ν. Τσιατσιώνης

- μήδε ἀνάξιον τινὰν χειροτονεῖτε διάκονον ἢ πρεσβύτερον. μήτε φθονερόν, μήτε μέθυσον ἢ ἡυριστήν ἢ παιδαριστήν. ἢ φιλοκαβάλον. ἢ φιλοσυμποσιαστήν. οὗτοι γὰρ ἐρήμοσαν τὰ μοναστήρια καὶ τὸν κόσμον. καὶ ἄλλο δὲν παραξείνη τὸν θεὸν ὡς ἀνάξιος | ἱερεὺς ἢ διάκων. διὰ τοῦτο οἱ μέλλωντες
- 55 γεννέσθε διάκονοι καὶ ἱερεῖς. | ἔστοσαν καθαροῦ καὶ ἀκαταγνώστου βίου. ἔχοντας καλὴν μαρτυρίαν²⁰ ἔσωθεν ἀπὸ τὸν πνευματικὸν πατέρα. καὶ ἔσωθεν ἀπὸ πάντας ἀνθρώπους. καὶ πρώτου χειροτονηθῆναι καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. νὰ μὴ δὲν τρογοπιναρίζουν²¹ μετὰ | ἄλλοπιστους. μήτε με λατίνους. μήτε με λατίνους μήτε νὰ φαίνονται | μετ' αὐτοὺς μήτε φιλίαν ἢ
- 60 ἀγάπην νὰ ἔχουν μετ' αὐτοὺς. μήτε εἰς κρίσιν | νὰ ὑπάγῃ διάκονος ἢ πρεσβύτερος. ἀλλὰ ταῖς ἔξωτεραις κρίσεσιν καὶ | ταῖς χοντροδουλίαις. καὶ ταῖς ἀπανδοχαῖς τῶν αὐθεντάδων νὰ ταῖς βλέπουν οἱ ἰδιώτες. καὶ οἱ γέροντες τοῦ μοναστηρίου μὲ πολλὴν φόβον καὶ τρόμον, καὶ μὲ πολλὴν εὐλάβειαν πρὸς τὰ ἔξωδα. εἰ δὲ τίς θελήσῃ. νὰ τρογοπιναρίζῃ με αὐθεντάδες τοῦ
- 65 καιροῦ τούτου ὡς εἶναι οἱ Ἰσμηλεῖται.²² καὶ νὰ δι' ἄβένῃ ὁ λογος εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ ἔχει φιλίαν με ταυτούς. ἅς ἀφίσῃ τὴν ἱεροσύνην. καὶ οὕτως ἅς διώκει τοιαύταις ὑπόθεσες. καὶ ἱερομόναχον μὴ | γινώσκοντας τὰς ἀγίας γραφὰς ὡς πρέπη, ἡγούμενον μὴν ποιήσετε. ἀλλὰ μανθανέτω πρώτερον τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς, καὶ τότε γινέσθω διδασκάλος, καὶ ἡγούμενος. ἐπιδεῖ μὴ οἰδῶς νόμον πῶς διδάξῃ νόμον. | πῶς διορθώσῃ πῶς κανονίσῃ τυφλὸς γὰρ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ. ἀφότερον | εἰς βοθενον²³ ἐμπεσούντε, φησὶ ὁ κύριος. ἐὰν δὲ μὴ εὐρεθῇναι ἄξιο γεννηθῆναι | ἡγούμενος. ἀπ' αὐτῆς τῆς μονῆς τοῦ σωτήρος χριστοῦ. καὶ κινδυνεύῃ τὸ μοναστήριον χωρὶς ποιμένα. σκεψάτωσαν οἱ γέροντες τοῦ μοναστηρίου. καὶ τῆς συνάξεως. καὶ ἐρω-
- 70

(Κῶδιξ πρακτικῶν ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς διαχειρῆσεως διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Βαλταδωρείου Γυμνασίου ἀπὸ 27ης Δεκεμβρίου 1897 - 1900, σελ. 21).

*Υποσχετικὸν Ἱερᾶς Μονῆς Ζάβορδας

Οἱ ὑποφαινόμενοι ἡγούμενος καὶ ταμίας τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ζάβορδας ὑποσχόμεθα νὰ πληρώσωμεν, χωρὶς τὴν ἐλαχίστην πρόφασιν καὶ ἀναβολήν, τὴν εἰς τὰ σχολεῖα Γρεβενῶν τριακοντάλιρον τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς συνδρομὴν ἐτησίαν εἰς τρεῖς δόσεις ὡς ἑξῆς: δέκα λίρας κατὰ Μάρτιον, δέκα λίρας κατὰ Μαῖον καὶ δέκα λίρας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἡτοὶ τὴν 30ὴν Ἰουνίου χωρὶς ἄλλο.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ζάβορδας τῇ 8ῃ Ὀκτωβρίου 1903

Ὁ ἡγούμενος

Γερμανὸς

Ὁ ταμίας

Νικόδημος

(Κ. Π. Ζαβιτσιάνου, Ἀρχεῖα ἐθνικῶν εὐεργετῶν, τευχ. Ε', 1930, σελ. 5)

²⁰ μαρτυρίαν: συμμαρτυρίαν χειροτονίας.

²¹ τρογοπιναρίζουν: συνεστιάζονται.

²² Ἰσμηλεῖτες (Ἰσμηλίται): Ὁθωμανοί.

²³ βόθενον (βόθυνον): Βλ. Ματθαίου, κεφ. ΙΒ', παρ. 11, · κεφ. ΙΕ', παρ. 14, ὡς καὶ Λουκᾶ κεφ. Σ', παρ. 39.

- 75 τάτωσαν μετὰ ἀκριβίας καὶ τοὺς ἰδιώτας.²³ καὶ ἐὰν εὐρεθῇ | πρόσωπον εἰς
τὴν μονὴν τοῦ σωτήρος χριστοῦ τοῦ μετεώρου. προσκαλεσάσθωσαν αὐτὸν
καὶ ποιήσουσιν ἡγούμενον. καὶ ἂν δὲν εὐρεθῇ ἐκεῖ ἅς ἐξελητήσωσιν ἐκ | τῆς
μονῆς τοῦ βαρλαάμ. καὶ ἐὰν καὶ ἀπέκει γέννη ὑστέρισις. νὰ πηγένετε | εἰς τὸ
μοναστήρι τοῦ τιμίου προδρόμου. τοῦ ἐν τη σκῆτι τῆς βεδδούας. εἰς τὸ |
80 κτίριον τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνασκητοῦ κὺρ διονυσίου. μετὰ πολλῶν |
δακρῶν, καὶ ὁμογῶν καὶ στεναγμῶν. νὰ προσκαλεσете τίμιον πρόσωπον |
διὰ ἡγούμενον, ἐὰν δὲ μὴ εὐρεθῇ πρόσωπον ἄξιον λόγῳ καὶ ἔργῳ, εἰς τὰς |
προειρημέας μονάς. ποιησάτωσαν καὶ τὸν τυχόντα ἐν τῇ μονῇ μόνον ἔσιτω
εὐλαβεῖς καὶ σόφρον. καὶ ἄξιος ἱερεὺς. παραγγέλω δὲ καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ γέ-
85 νειτε χειροτονιῶς ἡγούμενος τοῦ ἁγίου ἀρχιερέως. διότι ὁ χειροτονηθεὶς
ἡγούμενος παρὰ ἀρχιερέως, ὠφείλῃ μέχει θανάτου εἶναι ἡγούμενος | καὶ ἡ
παρούσα γενναῖα μικρόψυχος οὐσα. οὐ δύνάτε τοῦτο υπομεῖναι. καὶ | διὰ
τοῦτο αὐτοὶ τοὺς οἱ μοναχοὶ ποιησάτωσαν τὸν ἡγούμενον. καθὼς ἤδα|μεν καὶ
90 εἰς τὸ ἅγιον ὄρος. καὶ εἰς τὰς ἁγίας μονάς τοῦ μετεώρου. μόνον ἐρωτά|τω-
σαν τὸν ἀρχιερέα καὶ λαμβανάτωσαν συγχώρησιν. καὶ ὅταν μέλλουσιν | ποιή-
σουν ἡγούμενον. προσκαλεσάσθωσαν τὸν εὐρισκόμενον ἡγούμενον | ἐν τῷ
μετεώρῳ. ἢ ἐν τῷ βαρλαάμ. ἢ ἐκ τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ τιμίου προδρό|μου.
ἵνα μετὰ τὸν μνημονευθῆναι παρὰ τοῦ ἱερέως τὸν μέλλοντα γενέ|σθαι ἡγού-
95 μενον. καὶ πάρη τὴν πατερίτζαν ὁ εὐρεθὴς ἡγούμενος ἀπὸ τὰ τρία μονα-
στήρια ἃ προεγράψαμεν. ἀπὸ τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ δεσπότου χριστοῦ | καὶ
δίδωσι τὸν νέον ἡγούμενον τοῦ σωτήρος χριστοῦ τῆς μεταμορφώσεως. καὶ
ἀσπαζετε | τὴν χεῖρα τοῦ εὐρεθέντος ἡγουμένου, ὁ νέος ἡγούμενος. καὶ λαμ-
βάνει τὴν πατερίτζαν. καὶ ὅταν καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον. ἀσπαζετε ὁ εὐρεθὴς
ἡγούμενος τὴν | χεῖρα τοῦ νέου ἡγουμένου. καὶ δίδωσιν τὴν διαθίκην εἰς τὰς
100 χεῖρας αὐτοῦ λέγων | αὐτόν. βλέπε ἀδελφὲ μὴ παρέβῃς τὴν ἐντολήν. μήπως
ἔξης τὸ τῆς παρακοῆς | κρίμα, ἀλλὰ ἀνδρίζου καὶ κραταιοῦσθω ἡ καρδιά
σου. καὶ πρόσθετος μᾶλλον ἐπὶ | καλὸν τὸ καλόν. καὶ καθέξης ἀσπάζοντε ὅλοι
οἱ ἀδελφοὶ τὸν καθηγούμενον.²⁴ παραγγέλω δὲ καὶ τοῦτα, ἵνα μὴν ἀπέρχων-
τε εἰς τὰς πανηγύρεις τῶν κοσμικῶν | οἱ μοναχοί. μήτε ἀπὸ τὸ μοναστήρι
105 μήτε ἀπὸ τὰ μετόχια, ὅτι λέγει ὁ θεῖος | νόμος ἀββὰς εἰς λιτὴν ²⁵ κοσμικῶν
κατήσας, ὥς νεκρὸν λογεῖσθε αὐτόν ὁ θεὸς | ἵνα δὲ καὶ ἐργοχειροῦν οἱ μο-
ναχοὶ ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν. καὶ ἄλλος ἐν ἀμπέλῳ, καὶ ἄλλως ἐν κήπῳ. καὶ
ἕτερος ἐν περιβολίῳ ἐργαζέτωσαν. καὶ μὴ καθεζέτωσαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπὶ

²³ ἰδιώτας: προσκυνητάς.

²⁴ Καθηγούμενον: παλαιότερον συνήρχοντο οἱ μοναχοὶ εἰς τὸ ἡγουμενεῖον καὶ ἐξέλεγον τὸν ἡγούμενον τὴν 1ην ἐκάστου ἔτους. Ἀπὸ 20ετίας ὁ ἡγούμενος διορίζε-
ται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν, εἰς ὃν ὑπάγεται ἡ Μονή.

²⁵ λιτὴν: πανήγυριν, ἐορτήν.

- τὴν λόζαν²⁶ ἀργολογοῦντες. χεῖρα νὰ μὴν ἀπλώσει κανὶς εἰς | ἄλλον καὶ τύψει
 110 τον. εἰδὲ τίς τολμίσει, διοχθεῖτω τῆς μονῆς, καὶ ἀφίνω λοιπὸν τὸ μοναστή-
 ριον ἐλεύθερον καὶ αὐτεξούσιον. εἰς καταδιαδοχὴν μοναχῶν. ἀπὸ μοναχοῦς
 εἰς μοναχοὺς. καὶ ἀπὸ ἡγούμενον εἰς ἡγούμενον. καὶ τινὰς κοσμικοὺς νὰ | μὴν
 τὸ ὀρίξει. μηδὲ νὰ τὸ διακρένει. καὶ τὸν ἀρχιερέα νὰ τιμᾷτε καὶ νὰ τὸν μνη-
 115 μονεύετε. καὶ νὰ τὸν ἀγαπάτε. καὶ μήτε νὰ ἐγκαλεῖσθε εἰς αὐτόν. μήδε νὰ κρί-
 νεσθαι μήδε εἰς ἀόχοντας. ἀλλ' αὐτὸν σὰς διακρίνεσθε. καὶ διορθοῦσθε. καὶ |
 τιμᾷτε πᾶσαν ἀνθρωπίνην σειρὰν καὶ πᾶσαν γλώσσαν. καὶ τινὰν μηδὲν | ἡ-
 ρίζετε. καὶ τινὰν μηδὲν διαβάλετε. καὶ μήδεν συκοφαντήτε. καὶ εἰς | τὴν ἐορ-
 τὴν μὴ καλῆτε τινὰν. μόνον εἴ τις ἔλθῃ ἀτός του καὶ ἐκείνον καὶ δέχεσθε | καὶ
 τὰ μετόχια ὅπου ἐπεριποιήθειμεν, μετὰ πολλῶν κόπων καὶ μόχθων καὶ | ἐξώ-
 120 δων, μὴν τὰ ἀφίσετε καὶ χαλάσουν. τὰ ἄνωθεν γεγραμμένα. ταῦτα | τὰ προ-
 ειρημένα φιλάετε. καὶ ἀπὸ ἄλλα μοναστήρια μὴν δέχεσθε πλείων ἡμερῶν
 τριῶν. ταῦτα φιλάετε ὡς ἔφην. ἵνα ἡ τοῦ θεοῦ χάρις. καὶ τὸ ἔλεως | εἴη
 μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν : εἰδὲ τίς τολμήσει. καὶ μελετήσῃ διὰ ὀριθμίας.²⁷
 καὶ ἔχει αὐτόθι πεκούλιον²⁸ χοριστὸν καὶ πέρνη ἀπὸ ψιχοδωσθήματα ὅπου
 125 διδίδουν οἱ χριστιανοὶ διὰ πρόθεσας. σαρανταλετουργα²⁹ ἢ μνημόσυνα. ἢ
 καὶ οἱ | μοναχοὶ ἢ ἰδιῶτες, ὅπου διακρατοῦν τὰ μούλκια³⁰ τοῦ μοναστηρί-
 ου. καὶ γίνον/τε κονόμοι καὶ παρακονόμοι. καὶ χαρακαρέοι³¹ καὶ μοιλονά-
 δες, καὶ πιστικοί,³² καὶ τζέλνικοι,³³ εἰς πρόβατα καὶ γελᾶδια. ἢ καὶ ὁ εὐρι-
 σκόμενος ἡγούμενος καὶ προηγούμενος | ἢ καὶ ὁ λεγόμενος δοχειάρης.³⁴ ἂν
 130 πουλοῦν ἢ γένημα κριφὰ ἀπὸ τὸν ἡγούμενον. | ἢ ἄλλα τίποτες, ἢ κρασί ἢ
 οσπρήματα. ἢ χαλκοὺς πουλῇ σηδερικά. ἢ μουτάφης³⁵ ἀπὸ τὴν τέχνην του
 κριφὰ. ἢ τζαγκάρις πουλῇ παπούτζια, ἢ ἄλλην | τινὰν ποδεσία, καὶ ὁδοχειά-
 ρης κρ(βεῖ) τίλοις ἀπὸ τὸ δοχεῖον. ἢ ὁ ὁάπτης ἐπέρνη ὁαπτικά. ἀπὸ καλο-
 γέρονης. ἢ ὁάπτη ξένα καὶ πέρνη ὁαπτικά | καὶ δὲν τὰ δίδει εἰς τὸ μονα-
 135 στήρι. ἀμὴ τὰ διακρατεῖ χώρια καὶ λέγει ἀπὸ τὴν τέχνην μου τὰ ἔχω, καὶ
 δὲν τὰ βάνη εἰς τὸ μέσος, ἢ ἵνα τινὰς ὅπου ἔχει ἰδιώτου ἄς/πρα,³⁶ ἢ πα-

²⁶ λόζαν (λόντζα): ἀκάλυπτος χώρος πρὸ τοῦ ἡγουμενείου, ἐνθα ὑπάρχουν πεζούλια.

²⁷ ὀριθμίας: παράβασις τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς.

²⁸ πεκούλιον: ἀτομικὸν βαλάντιον.

²⁹ σαρανταλετουργα: ὑπονοεῖ τὰς ἐπὶ 40 ἡμέρας διδομένας προσφορὰς τῶν συγγενῶν τοῦ θανόντος.

³⁰ μούλκια: κτήματα τῆς μονῆς (γαϊώδεις ἐκτάσεις).

³¹ χαρακαράοι: σφαγεῖς ζώων.

³² πιστικοί: ὑπηρέται μὲ συμφωνίαν (ποιμένες).

³³ τζέλνικοι: τσελιγκαδες.

³⁴ δοχειάρης: ἀποθηκάρχος.

³⁵ μουτάφης: κατασκευαστὴς ταπήτων ἐκ τραγομάλου (μουτάφια)

³⁶ ἄσπρα: τουρκικὰ νομίσματα.

- τρικά του καὶ τὰ διακρατεῖ χώρια του, καὶ δὲν τὰ κοινοβιάζει. ὅτι οὗτος | νὰ
δόση τὸν θάνατόν τοῦ ἀνανία καὶ τῆς σαπφῆρας,³⁷ καὶ ἐκ τῆς μονῆς ἔξωρι-
ζεσθῶ | ἥ εἶναι τιναῖς ὁποῦ γεύουν νὰ ἰσάζουν αὐφεντικάις δουλίαις τοῦ
140 μοναστηρίου. | καὶ ἔξωδιάζει ὀλίγα καὶ εἰς τὸν λογαριασμόν ῥίχνη πολλά,
διὰ νὰ κρατεῖ ἐκεῖνα | διὰ πεκούλιον. ἀπὸ αὐτοῦνους ὅλους ὁποῦ ἐπροείπα
καὶ ἔγραψα. κἂν μικρὸς ἦ μέγας κάμη ζαβίαν³⁸ εἰς τὸ μοναστηρίδι. καὶ που-
λῇ καὶ κρεμῇζει. καὶ κλέπτει | διὰ νὰ ἔχει πεκούλιον. ἥ δεχθῇ σπανὸν ἀπὸ
145 δεκαοκτῶ χρόνον καὶ κατῶ. | ἥ παιδίον μανθάνη κοσμικόν. ἥ γυναῖκα ἀφί-
σει εἰσελθεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. ἥ | χειροτονίσουν ἀνάξιον διὰ χειροτονίαν.
ἥ ἵναι τινὰς ἀνάξιος καὶ καταφρονεῖ | τὸν θεὸν καὶ λειτουργᾷ. ἥ ἀπέλθῃ
καὶ ἐγκαλέσῃ τὸ μοναστήριον. εἰς τοὺς κρατούντας | τοὺς λεγομένους Ἰσμαη-
λίτας, ἥ εἰς ἄρχοντας, ἥ εἰς ἄρχιερεᾶν, ἥ περιπατῇ εἰς πανηγύρια κοσμικά,
ἔξω ἀπὸ ἀνάγκη τοῦ μοναστηρίου. ἥ ζητίαις³⁹ κάμουν ἄβουλα τῶν πατέρων
150 ἔξω ἀπὸ ὀλίγον οἶνον ὁποῦ διετάξαμεν συνάξασθαι διὰ τὸ θέρδος εἰς τὸν
κόσμον. καὶ εἰς τὴν ἐαυτὸν στάδιαν ἦγουν εἰς τὴν ἐορτήν τοῦ σωτήρος. καὶ
ὀλίγον σήτον εἰς τὸ γρεβενῶ. καὶ ἄλλω εἰς ἄλλαις χώρες καὶ ἀπανταχοῦ.
εἰδὲ εἴτις παρέβῃ τὴν παρούσαν μου διαθήκην. καὶ εὐγὴ ἔξω | ἀπὸ τὰ ἄνω-
θεν γεγραμμένα ἅπερ ἔγραψα. καὶ ἐπαρήγγειλα. καὶ καταφρονήσῃ τοὺς θεί-
155 οὺς νόμους τῶν ἁγίων πατέρων. ἔχω αὐτὸν ἀφορεσμένον | καὶ ἀσειγώρη-
τον. παρὰ θεοῦ παντοκράτωρος. καὶ παρὰ τῆς ὁμοουσίου καὶ | ἀδιαιρέτου
τριᾶδος. καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλωντι. καὶ ἡμερεῖς αὐτοῦ | μετὰ
τοῦ προδότου Ἰούδα. ἐξέτω δὲ καὶ τὰς ἀρᾶς τῶν τριακοσίων δέκα | καὶ ὀκτῶ
θεοφόρων πατέρων. τῶν ἐνικαῖα συναθροισθέντων ἀμήν :

- 160 Ἐν μηνὶ ὀκτωμβρίου. Ἰνδικτιώνος, β̄

Ν. Π. ΔΕΛΙΑΛΗΣ

³⁷ σαπφῆρας: Βλ. Ἐγκυκλ. Πυρσοῦ, τόμ. Δ', σελ. 536, στήλη Α'.

³⁸ ζαβίαν (ζαβιάιν): δόλον.

³⁹ ζητίαις: ἐράνους.